

1. Από την Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης.

Κοινωνική Δικαιοσύνη - Ισότητα ενδεικτών στην Εκπαίδευση.

(σελ. 2)

2. Διαπροσωπικές σχέσεις στο σχολείο.

Το ζήτημα της Πειθαρχίας - Η βία στα σχολεία.

(σελ. 3)

30.1.1990

Καθημερινότητα

Η σύγχρονη παιδαγωγική αντίληψη τονίζει ότι δεν έχει τόση σημασία τι θα πούμε και πώς θα το πούμε, όσο έχει η γνώση γιατί διδάσκουμε και, βέβαια, σε ποιους διδάσκουμε. Δηλαδή: Ποιά είναι η πραγματικότητα της σχολικής κοινότητας - και της κοινωνίας γενικότερα. Τι αξιολογούμε με το βαθμό που βάζουμε στο μάθητή. Πόσο τον βοηθούμε να βελτιώσει τη θέση του, και

Το πρόβλημα της ισότητας των ευκαιριών - που αποτελεί τον κύριο άξονα του ευδημοκρατισμού της εκπαίδευσης - είναι ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στο δύσκολο έργο τους.

Θεωρητικές απόψεις και πειραματικές προσπάθειες απέδωσαν καλά κερδιστά τα κίνητρα που προαχθούν τις εκπαιδευτικές ανισότητες στις κληρονομικές καταβολές, στο κοινωνικό περιβάλλον, στις προσδοκίες των γονιών και των δασκάλων κ.α.

Σήμερα ^{αξιόπιστοι} ερευνητές έγραψαν στο συμπέρασμα ότι πρωταρχικό ρόλο για την κοινωνική και οικονομική θέση των μαθητή δεν παίζουν οι προσωπικές του δυνατότητες και ο βαθμός νοημοσύνης του αλλά η οικογενειακή του κατάσταση, δηλαδή η κοινωνική και οικονομική στάση της οικογένειάς του. Έτσι οι δυνατότητες των παιδιών στο σχολείο και οι επιδόσεις τους ποικίλουν και προσδιορίζονται από την κοινωνική τους προέλευση. Συγκεκριμένα παρατηρούνται τα εξής:

Το σχολείο χρησιμοποιεί για όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από την κοινωνική τους προέλευση, την ίδια γλώσσα, διοχετεύει τα ίδια πολιτιστικά μηνύματα και τις ίδιες αξίες, και έχει δηλαδή τις ίδιες απαιτήσεις σε δεξιότητες και γνώσεις, πολλές από τις οποίες δεν παρέχει μεθοδικά, αλλά τις προϋποθέτει. Έτσι το σχολείο, αγνοώντας τις μορφωτικές ανισότητες των μαθητών, ενισχύει τα κληρονομικά των παιδιών που προέρχονται από ευνοημένο οικονομικά, πολιτιστικά και κοινωνικά περιβάλλον. Η χρήση της ίδιας γλώσσας για όλους, ενώ είναι οικεία στους "ευχεταίους", και σχεδόν άγνωστη στους "αδιευχεταίους", που πρέπει να την κατακτήσουν, αποτελεί ένα ισχυρό μέσο προώθησης των πρώτων και απότυχίας των δεύτερων.

Η αδυναμία των μαθητών να αποκωδικοποιήσουν τη σχολική γλώσσα και

να συλλάβουν τα πολιτισμικά της μηνύματα εμφανίζεται ως φυσική ανεπαρκεία. Έτσι καλλιεργείται η ιδεολογία της φυσικής δωρεάς, τον "χαρίσματος". Η ιδεολογία αυτή της φυσικής δωρεάς νομιμοποιεί τη σχολική ευντηρίαση και την πολιτισμική αναπαραγωγή, η οποία με τη σειρά της θεμελιώνει και στηρίζει την αναπαραγωγή της κοινωνικής δομής. Και οι μηχανισμοί αυτοί λειτουργούν τόσο αποτελεσματικά, ώστε οι αδιηρέτες θανάτια εννεύδητοποιούν τους λόγους της μειονεξιακής τους θέσης. (Βέβαια οι εσωτερικές δομές της Ευπαιδείας δεν αποκλείουν κλητή αντανακλάση της οικονομικής και κοινωνικής νηπόδομής· αντίθετα η εξέλιξη των Ευπαιδευτικών μηχανισμών, όπως αλλοίωσε και κάθε ιδεολογικό μηχανισμό, παρουσιάζει σε υψηλό βαθμό σχετική αυτονομία.) = Όλη αυτή η θεωρία για τη λειτουργία του σχολείου (σύμφωνα με τις θέσεις κυρίως των Bourdieu και Passeron*) περιέχεται στο πολιτισμικό κεφάλαιο, που ο καθένας φέρνει με την προσέχρησή του στο σχολείο και που εξαρτάται από το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο του περιβάλλοντος από το οποίο προέρχεται - και εδώ βασικό ρόλο παίζει η λεκτική άσκηση.

Αυτή η διαβάθμιση σχολικής πραγματικότητας οφείλει να προβληματίσει τους εκπαιδευτικούς - και την Πολιτεία.

- Η Πολιτεία, έχοντας επίγνωση των περιορισμένων δυνατήτων που έχει η παρέμβαση του σχολείου σε θέματα όπως αυτό, έχασε και τα εξής μέτρα:
 - επένδυση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, μεθοδολογία της διδασκαλίας της νεοελληνικής γλώσσας (τα απογεύματα έρχεται για την πορεία του μαθήματος είναι θετικά), ενισχυτική διδασκαλία, λειτουργία παιδικών κέντρων (όπου είναι περισσότερο από οπούδήποτε δυνατή η ενίσχυση των παιδιών στο γλωσσικό επίπεδο.)
- Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν: - Να συζητήσουν το ζήτημα αυτό σε παιδαγωγικές συνεδριάσεις, να προωθήσουν στην πράξη την πολιτισμική άνοδο των μαθητών (κυρίως με την οργάνωση και λειτουργία σχολικών βιβλιοθηκών), να στηρίξουν το θεμέλιο της ενισχυτικής διδασκαλίας, να στηρίξουν το μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας, κατανοώντας ότι γλώσσα δε διδάσκουν μόνο οι φιλόλογοι.

* Στη χώρα μας προώθησε την κοινωνιολογία της εκπαίδευσης κυρίως η Άννα Φραγκουδάκη.

- προκρίνεται, λοιπόν, η πρόληψη των πειθαρχικών προβλημάτων και όχι η θεραπεία τους.
- Η λογική συζήτηση με τους μαθητές και η συμμετοχή τους στη ζωή της τάξης και του σχολείου αποτελούν θεμελιώδεις αρχές της πειθαρχίας στην τάξη.
 - Άλλες σχετικές παιδαγωγικές αρχές είναι οι εξής:
 - Οι δάσκαλοι δυσκολεύονται να επαινέσουν τους υπείθαρκους, είτε γιατί είναι κρυφί και προσκείμενοι απέναντί τους, είτε γιατί θεωρούν υποχρέωση των μαθητών να συμπεριφέρονται "καλά" και δε δίνουν εύσημο να ελαφρύνουν την αποδεδειγμένη συμπεριφορά. Έτσι, όμως, ενισχύουμε τις κρυφισές μορφές συμπεριφοράς. Ο έπαινος στην αρχή να είναι σκεπτός και άμεσος - μετά να κρατάνει. Η αναπονεύμασιμότητα στην άσκηση της πειθαρχίας πολλές φορές οφείλεται στο γεγονός ότι είναι κινδυνολογικό το μεγαλύτερο μέρος των ποινών και της επαίνου.
 - Κατά τις μαθητικές δεξιότητες να κινδυνεύει ότι ο δάσκαλός τον ή οι συμμαθητές του απορρίπτουν· μια τέτοια ηγεσία είναι ολέθρια για το μέλλον του παιδιού.
 - Ένα μέρος της αποδιοργάνωσης της τάξης πολλές φορές οφείλεται όχι τόσο στην αντικοινωνική συμπεριφορά ορισμένων μαθητών, αλλά στα κενά που αφήνει μια διδασκαλία όχι καλώς προετοιμασμένη.
 - Σύμφωνα με το νόμο για την επιμόρφωση (1566/87) κύριος σκοπός των σχολείων είναι η προσφορά βοήθειας στους νέους, ώστε να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά. Συνήθως τα σχολεία μας παρέχουν γνώσεις - άλλες χρήσιμες άλλες άχρηστες - και αγνοούν ή παραμελούν την ανάπτυξη της δημιουργικής ικανότητας. Όμως το άτομο ολοκληρώνεται μόνο όταν μάθει να δημιουργεί.
 - Η Κοινωνία των Εθνών ζήτησε το 1932 από τον Αϊνστάϊν και τον Φρόυντ να γράψουν μια μονογραφία για παγκόσμια χρήση με θέμα: "Γιατί πόλεμος;". Οι συγγραφείς, διερευνώντας τις σχέσεις ανάμεσα στη βία και στη ζωτικότητα (ηρούεται για τη ζωική ενέργεια που διοχετεύεται σε δημιουργική μορφή), καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το σχολείο και η κοινωνία πρέπει να ανοίξουν τα κενά της δημιουργικότητας. Η ζωή διαθέτει το δικό της εσωτερικό δυναμισμό που έχει την τάση να μεγαλώνει, να κρούει έντονα. Οραθώς κακοτροφικότητας δ'ένα παιδί είναι ανάλογο προς το βαθμό στον οποίο συμπιέζεται η ανάπτυξη της ζωής του. Η κακοτροφικότητα είναι αποτέλεσμα της ζωής που δε ζούμε. —

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ

(# Βίβλ στα σχολεία -)

Αναφορά σε μερικές παιδαγωγικές αρχές -

Ο παιδαγωγός δεν κρατά στα χέρια την τα περνωμένα της μελλοντικής κοινωνίας, όπως ο ρόλος του δεν είναι αμελητέος, ενώ ταυτόχρονα είναι πολύ δύσκολος.

Σήμερα ^{πρέπει να} προσανατολιζόμαστε σε δύο ουσιαστικές αρχές:

- (α) Να γίνει το άτομο ικανό για τις χριόμενες μεταβολές που θα γνωρίσει αεφελώς στη διάρκεια της επαγγελματικής του ζωής.
- (β) Να είναι άτομο τολμηρό, να έχει προετοιμαστεί από πολύ νωρίς στο σχολείο για να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα, εξηρηγμένο σε ότι χρήσιμο μπορεί να βρει στο σημερινό σύνολο γνώσεων.

Ο δάσκαλος δεν είναι για η μοναδική πηγή γνώσης. Ο ρόλος του συνίσταται μάλλον στο να θυβαίνει στην απόκτηση καλών συνθηκών εργασίας και στο να διαμορφώσει μορφωτικές βταίσεις. Οι ενεργητικές μέθοδοι που ασκούνται έυτιμα ηρούποθέτων ανανέωση του λειτουργήματος του παιδαγωγού, απαιτώντας από αυτόν αρκετά μεγάλη καταλληλότητα και συνεχή προσαρμογή στους μεταεχυματισμούς της κοινωνίας.

• Η οργάνωση της σχολικής ζωής απαιτεί την ύπαρξη πειθαρχίας. Αυτή πρέπει να γεννηθεί από τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της ομαδικής ζωής. είνε κλίμα εννοικό για τις συλλογικές δραστηριότητες θα δημιουργήσει τις εννοικές συνθήκες για την ανάπτυξη σε όλο της μαθητές της αίσθησης της υπευθυνότητας και της αποδευτής υπακοής. η αληθινή τάξη της αγωγής μέσα στην αίθουσα δεν επιβαλλεται διαμέσου της τιμωρίας. η τάξη και η πειθαρχία είναι απλώς το αποτέλεσμα (και γίνονται η αιτία) της εργασίας που είναι καλά οργανωμένη και προσκροζέμε της ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

• Ως προεκτάσεις της σχολικής δράσης διακρίνουμε σήμερα: (1) την ταχύτητα μεταεχυματισμού των τεχνικών καθβζην αύξηση της διάρκειας του ελεύθερου χρόνου.

- Η δια βίον αγωγή είναι στο εζής αποδευτή και η παιδαγωγική εκείνη μας πρέπει να είναι αρκετά γενική, ώστε να ξεπεράσει τη σχολική περίοδο.

Ο καλός παιδαγωγός μπορεί να κάνει μια οργανική προσωπική σύνθεση μεταξύ μιας πρακτικής εμπειρίας, ενός θεωρητικού στοχασμού και των επιστημονικών γνώσεων του.

Η αξία της διαπροσωπικής σχέσης

- Απαιτείται κίνημα ενδυνάμωσης τόσο απέναντι στην προσωποποίηση των παιδιών όσο και απέναντι στο κοινωνικό σύνολο.

- Σε μια εποχή ραγδαίων εξελίξεων και αλλαγών στην κοινωνία - επομένως και στο σχολείο - ο δάσκαλος εξακολουθεί να κρατά ένα σημαντικό μέρος από τη δύναμή του στον τομέα της διαμόρφωσης των συνειδήσεων των νέων, και οφείλει να γνωρίζει ότι όσο πιο αντιστασιακή και πιο δημοκρατική είναι η σχέση του με τη συνείδησή του, τόσο αποτελεσματικότερος αποδεικνύεται στο κίνημά του για κοινωνική δράση υπέρ της πρόοδου.

- Οι νέες διαφέρειουν (ηλικιαρισμός απόψεων, κρίση θεσμών, απουσία έντονων πολιτικών και κοινωνικών κινήσεων, υποβαθμισμένη ιστορική μνήμη). Κυριαρχούν στοιχεία αποξένωσης, επαγγελματικής αβεβαιότητας: Επηρεάζουν τα καταναλωτικά πρότυπα, ο κοσμοπολιτισμός, χρειάζονται, λοιπόν, ζεστές σχέσεις με τους μαθητές, με τους γονείς. Να δέχονται τα νέα και να διαφέρουν ισότιμα - όχι ως κτώριμοι. Να ανοίξουμε το σχολείο στην κοινωνία, να τους πολιτικοποιήσουμε - και εδώ ελλοχεύει ο κίνδυνος της κομματικοποίησης που πρέπει να αποφευχθεί. Το ίδιο επικινδύνου είναι, βέβαια, ^{που} η αδιαφορία των νέων για τα κοινά.

- Ο δάσκαλος είναι στρατηγικός απέναντι στα άλλα πρόσωπα. Είναι το κεντρικό και ζέρει να ενταξιώνεται. Έχει διαφανή συνείδηση. Είναι κοινωνικός και έχει λαχτήρα για την ανάπτυξη του παιδιού. Γίνονται όμως απαιτούνται ορισμένες βασικές προϋποθέσεις:

- (α) Θέση και άνευ όρων αναγνώριση του άλλου. (β) Άμεση επικοινωνία, κατάβλεψη γνησιότητας και συμφωνίας με τον εαυτό του. (γ) Δυνατότητα αντίληψης και κατανόησης του άλλου από τη δική του οπτική γωνία. (δ) Αποδοχή του άλλου όπως είναι - και όχι όπως θέλεις να είναι.

- Σήμερα στο σχολείο συντρέχουν και η καθοδήγηση του δασκάλου και η ελεύθερη προσωποποίηση των παιδιών. Αντικρίως παρατηρούνται στον καθορισμό των ορίων και στο διάλογο που πρέπει να είναι αντιστασιακό.

- Η πειθαρχία ενδιαφέρει κάθε δάσκαλο, και τον καλό - παρόλο που εμείς οι ίδιοι πολλές φορές προσκοινομάζουμε κυνικά τα θέματα ή μειώνουμε τη σημασία τους. Ζέρουμε ότι κατάλογοι πρακτικών συμβουλών και έμφερών ισχυρίων μόνο περιστασιακά. Η ομακή διαπροσωπική σχέση είναι αποτελεσματικότερη από διάφορες μεθόδους τιμωρίας ή χαλιναγωγής. Σήμερα η πειθαρχία προγραμματίζεται. Οι θετικές ενισχύσεις είναι αποτελεσματικότερες και επιπλέον η τάση να αποφεύγονται οι ποινές.